

Подальше вивчення курсу присвячено найважливішим основним темам розвитку й удосконаленню процесу гри на баяні (акордеоні):

1. Технічні функції рук, постановка їх, позиції, прийоми звукоутворення та звуковидобування на баяні, особливості міховедення.
2. Розвиток та удосконалення техніки виконання на баяні (акордеоні), формування технічних навичок.
3. Процес вивчення музичних творів, виразові засоби в музичному творі; принципи роботи над творами різних жанрів і форм: поліфонією, великою формою, варіаціями, творами малих форм.
4. Розвиток навичок творчого музикування: читання нот з аркуша, гра в ансамблі, транспонування, підбір по слуху, імпровізація, написання власних творів.

У кінці курсу студенти ознайомлюються зі станом сучасного розвитку професійного і самодіяльного виконавства на народних інструментах в Україні.

Вивчення предмета підвищує інтерес студентів-баяністів до рівня власної підготовки з основного музичного інструмента, оскільки вони розуміють, що саме високий рівень виконавства педагога є одним із засобів стимулювання навчання дітей гри на баяні (акордеоні). А вивчення предмета з позиції методів роботи педагога у навчанні індивідуальної гри на баяні відкриває для кожного студента шляхи удосконалення своїх музичних здібностей і виконавських можливостей. Закріплення теоретичних знань проходить під час проведення педагогічної практики з дітьми у студії або зі студентами-початківцями інших відділень коледжу.

Досвід показав, що введення в навчальний план музичного відділення коледжу вибіркової дисципліни методики навчання гри на баяні (акордеоні) відіграє велику стимулюючу роль у навчанні студентів, допомагає перебороти труднощі під час самостійної підготовки, виховує прагнення досягти найкращих успіхів у розвитку особистих професійних якостей у виконавстві.

Література

1. Ковтун В. Формування творчої особистості вчителя // Освіта. – 2001. - № 1.- С. 36-37.
2. Економова О., Бахонько Н. Розвиток творчої діяльності педагогів-музикантів // Освіта . - 2002. - №2 С. 48-53.
3. Кремінь В. Особливості функціонування професійної освіти в Україні // Освіта. - 2002, №3. - С. 5-7.
4. Гаркуша Л. Деякі аспекти підготовки майбутнього педагога-музиканта в класі спеціального фортепіано // Коледжанин. - 2003. - №20. - С. 39-45.
5. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. - К.: Академвидав. - 2004.- С. – 351.

УДК 378.015.3:005.32:785

О. В. Соколова

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В ІНСТРУМЕНТАЛЬНОМУ КЛАСІ

В статтє определены и описаны принципы, педагогические условия и методы формирования мотивации к педагогическому творчеству будущих учителей музыки на занятиях в инструментальном классе.

Ключевые слова: педагогическое творчество, мотивация к педагогическому творчеству, инструментальная подготовка учителя музыки.

The paper identified and described the principles, conditions and methods of teaching building motivation for pedagogical creativity of future music teachers in the classroom in the instrument class.

Keywords: pedagogical creativity, motivation to teacher creativity, instrumental music teacher preparation.

Вивчення проблем сучасної музично-педагогічної теорії і практики дає підстави вважати, що у системі підготовки майбутніх учителів музики переважає орієнтація на формування спеціаліста, від якого в основному вимагається володіння професійними знаннями і вміннями, а не здатність до творчого пошуку в педагогічній діяльності. Проте сучасний учитель зобов'язаний не тільки передати підростаючому поколінню набутий людством досвід і знання, але і сформуванати потребу в їх постійному збагаченні та оновленні, розвинути вміння творчо і неординарно підходити до вирішення мистецьких, навчальних та життєвих питань [5,101].

Різні аспекти проблеми розвитку творчої особистості в процесі мистецької діяльності досліджувались в роботах Г. Костюка, В. Моляки, В. Рибалки, Б.Теплова (теорія формування творчої особистості); Л.Виготського, В. Давидова, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, С.Сисоевої (психологічні аспекти творчої діяльності); І.Зязюна, В.Бондаря, О. Рудницької, О. Щолокової (творчий розвиток майбутнього вчителя); Л. Беренбойма, Г.Нейгауза, Г. Ципіна (педагогічна творчість піаніста-викладача) та ін.

Особливої актуальності набуває сьогодні проблема формування у майбутніх учителів музики мотивації до педагогічної творчості на заняттях в інструментальному класі (фортепіано), оскільки вивчення та інтерпретація музичних творів сприяє реалізації творчого потенціалу особистості.

З одного боку, студент повинен мати певний досвід музично-виконавської діяльності (що передбачає сформованість піаністичного апарату, музично-образних уявлень, художньо-творчої ініціативи, сценічної майстерності), а з іншого загально-педагогічну та спеціально-методичну підготовку. Адже демонстрація зразків виконавської інтерпретації творів, їх кваліфіковане вербальне тлумачення не зводиться до спонукання наслідувати і копіювати стиль музичного висловлювання. Вони завжди доповнюються створенням на уроках різноманітних педагогічних ситуацій, спрямованих на стимулювання самостійної діяльності студентів, на розвиток пізнавальної і творчої активності, інтуїції, художньої спостережливості, індивідуальної виразності виконання. Успішність цих процесів пов'язана з рівнем сформованості мотивації до педагогічної творчості у майбутніх учителів музики.

В нашій роботі мотивація до педагогічної творчості визначається як безпосередній або опосередкований вплив освітнього середовища на формування у майбутнього вчителя музики спрямованості на творчу педагогічну діяльність, який здійснюється в процесі особистісно-зорієнтованої взаємодії суб'єктів мистецького навчання і виявляється у створенні стійких мотивів, інтересів до творчої педагогічної діяльності, потреби у самовираженні та самореалізації вчителя у педагогічній праці.

Індивідуальні заняття з фортепіано містять в собі значний потенціал для формування у студентів мотивації до педагогічної творчості. Майбутні вчителі повинні набути нетипових для традиційної освіти вмінь: розкривати учням власне бачення музичного твору; активізувати особистісні процеси переживання; відчувати авторський задум, художню ідею, імпровізувати; «вживатися» в роль драматурга, режисера або учасника тих чи інших мистецьких і педагогічних ситуацій.

Розробляючи проблему формування мотивації студентів до педагогічної творчості на заняттях з основного музичного інструменту, ми виходили з таких загальних положень: 1) у процесі педагогічної діяльності творчий розвиток учнів виступає як метою діяльності учителя, так і засобом творчого розвитку особистості самого вчителя, підвищення його професійної компетентності та рівня педагогічної майстерності; 2) підготовка майбутнього учителя до педагогічної творчості буде найбільш ефективною, якщо зміст, форми і методи навчання будуть відображати специфіку процесу формування творчої особистості і враховувати закономірності протікання творчого процесу в конкретних умовах професійної діяльності [2,75].

Формування мотивації до педагогічної творчості у студентів в інструментальному класі має базуватись на *принципах*: спонукання до творчого самовираження; емоційної насиченості навчально-виховного процесу; використання інноваційних форм і методів

роботи; інтеграції різних видів художньої діяльності; співставлення, контрасту і тотожності; діалогового навчання. Коротко розкриємо їх сутність. Принцип інтеграції різних видів художньої діяльності у процесі пізнання музики сприяє найбільш повному, всебічному розвитку емоційно-чуттєвої сфери психіки, художньо-образного мислення, творчих здібностей людини.

Ізольований, однобічний підхід до розгляду музичного мистецтва, як замкненої галузі, може призвести до обмеженості художнього мислення, образно-асоціативних уявлень, недостатньої професійної компетентності майбутніх учителів. Тому зміст музично-інструментального навчання слід розглядати в інтегративному контексті - як спорідненість різних елементів мистецьких знань про особливості розкриття багатоаспектності навколишнього світу. Саме інтегративний принцип музичного навчання дає можливість досягнути і зіставити різні художні мови і тим самим активізувати уяву, розвинути асоціативного мислення, розширити художній досвід тощо.

Принцип *співставлення, контрасту і тотожності* є одним з тих, що найбільш яскраво відображає процес пізнання художніх явищ. Самі ці поняття розкривають сутність операцій творчого мислення: порівняння, протиставлення, узагальнення тощо.

Організований процес пізнання та емоційного відгуку на музичний (художній) твір через тотожність або контраст задовольняють потребу в інформації про світ почуттів, людських відносин, природної доцільності. Музичне виховання та навчання, що організовано особливим чином, збагачує коло емоцій, які не входять в структуру вродженого темпераменту людини, і тим самим розширює та поглиблює контакти з мистецтвом, людьми та дійсністю.

Принцип *діалогового* навчання розглядається нами як принцип «питання-відповідь» у ході комунікативного процесу (весь процес навчання можна уявити як комунікативний акт, як процес постійно виникаючих питань, що супроводжують пізнання і допомагають повніше розкрити зміст та художній образ твору). До того ж, оволодіння прийомів та навичок гри на фортепіано потребує постійного контакту і діалогу між вчителем і учнем, тому формується діалоговий вид спілкування, вибудовується особлива комунікативна стратегія навчання. Таким чином, комунікативна дія відбувається у двох формах: як безпосередньо міжособистісна взаємодія та опосередкована взаємодія (через мистецтво).

Визначені педагогічні принципи зумовили створення педагогічних умов, що сприяють найбільш ефективному процесу формування мотивації до педагогічної творчості у студентів музично-педагогічних спеціальностей. Серед них ми визначили основні:

- створення відповідної творчої атмосфери на заняттях;
- дотримання викладачами позиції спостерігача, консультанта, помічника, без втручання у самостійно здійснюваний студентами творчий процес;
- забезпечення студентів необхідними дидактичними, науковими та іншими матеріалами для розвитку їх творчого інтересу, допитливості.

Методика формування мотивації до педагогічної творчості в умовах інструментальної підготовки (індивідуальні заняття, асистентська педагогічна практика), на нашу думку, повинна базуватись на використанні творчих завдань, методів активізації самостійної роботи студентів.

З метою перевірки вмій студентів знаходити і працювати над додатковою інформацією, творчо використовуючи її, доцільно запропонувати студентам виконати такі творчі завдання:

- 1) підібрати епітети, цитати, епіграфи до музичного твору (уривку твору);
- 2) самостійно знайти матеріал і підготувати доповідь про творчість маловідомого композитора, виконавця;
- 3) створити декілька інтерпретацій певного музичного матеріалу;
- 4) знайти у фактурі музичного твору декілька відтінків інтонаційного смислу з точки зору виявлення характеристик художнього образу;
- 5) розробити план-програму заняття з музичного інструменту (фортепіано), який включав би творчі методи та прийоми роботи з учнями;

- 6) спланувати варіанти перебігу уроку залежно від вікових та індивідуальних особливостей учня;
- 7) розробити опитувальники, тести для учнів з метою з'ясування їх творчих здібностей і перспектив творчого розвитку;
- 8) придумати і оформити наочний дидактичний матеріал для майбутньої професійної діяльності.

Як відомо, «інновація» (нововведення) – кінцевий результат інтелектуальної діяльності людини, її фантазії, відкриттів та винаходів у вигляді нових або відмінних від існуючих об'єктів. Це нові або удосконаленні результати діяльності, що мають більший потенціал, підвищують ефективність [1,192]. Нижче наведені творчі завдання інноваційного характеру, які було б доцільно використовувати на заняттях в інструментальному класі:

- 1) вивчити і порівняти авторські методики вчителів-новаторів;
- 2) придумати якомога більше назв (оригінальних, несподіваних, цікавих) до певного музичного твору;
- 3) підібрати слова-синоніми до слів-характеристик прослуханого музичного матеріалу (наприклад, жалісний - болісний, сумний, слізний, трагічний, драматичний, траурний тощо);
- 4) дописати пропущені такти в музичному творі, спираючись на логіку попереднього розгортання музичного тексту;
- 5) придумати невелику музичну композицію за запропонованим прикладом;
- 6) підібрати свою гармонію до відомої мелодії, створити варіанти ритмічного супроводу, музично озвучити літературний текст тощо.

Сьогодні все більше прихильників здобувають ідеї експериментальної «педагогіки пробудження», започаткованої у Франції (Т.Гольденбаум, А.Амеллер, Л.Кокорева). Вона базується на положенні сучасної психології про оригінальність і неповторність сприйняття світу в дитячому віці, творчого і вільного від дорослих стереотипів. Універсальність цієї педагогіки полягає в тому, що вона дає можливість реалізувати себе як обдарованим, так і звичайним людям. Орієнтуючись на основні положення «педагогіки пробудження», викладачі повинні спрямовувати роботу студентів в інструментальному класі з метою:

- загострення слухових спостережень (на основі музичних, немусичні звучань, шумів оточуючого світу тощо);
- урізноманітнення способів вираження власних світовідчуттів (рухом, голосом, жестом, мімікою, лінією, кольором, словом тощо);
- «занурення» у творчу лабораторію композитора і відображення сформованих внаслідок цього власних уявлень у процесі виконання музичних творів.

Корисно організувати і провести зі студентами-піаністами ділову гру. Для створення атмосфери, наближеної до реальної професійної, варто використати саме цю форму роботи, оскільки відомо, що рольові ігри - це імітаційний та ігровий метод не тільки активного навчання, але й ефективний засіб вирішення цілої низки навчально-педагогічних завдань.

Ділова гра може проводитись у формі семінару молодих вчителів, на якому обговорюються питання організації проведення та методичного забезпечення навчальних занять. Семінар може проводитись як аукціон, на який подано кілька авторських робіт - розробок фрагментів уроків з фортепіано. Учасники аукціону пропонують різні версії розв'язання проблем уроку та ілюструють свої роздуми власними прикладами.

Для роботи, крім ведучого, можна обрати групу експертів, які б оцінювали виступи своїх колег за певними критеріями. Експерти також можуть знайти, виокремити найбільш позитивні, оригінальні моменти в роботі учасників аукціону, а також сформулювати запитання до студентів, попросити їх «захистити», обґрунтувати свою професійну позицію.

Після підведення підсумків експерти можуть пропонувати найкращі авторські ідеї для обговорення на засіданнях НТТСМ, друку у студентських наукових виданнях тощо.

Описаний вище комплекс педагогічних принципів, умов та методів навчання майбутніх учителів музики в інструментальному класі може застосовуватись з метою

поглиблення їх інтересу до педагогічної творчості, розвитку таких якостей, як активність, ініціативність, самостійність, допитливість, здатність до творчого пошуку.

Література

1. Гиппиус С. В. Тренинг развития креативности. Гимнастика чувств.- СПб.: Речь, 2001.- 346 с.
2. Кан-Калик В. А., Никандров Н. Д. Педагогическое творчество.- М.: Педагогика, 1990.- 144 с.
3. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості: Навчальний посібник.- К.: ІЗМН, 1996.- 236 с.
4. Роменець В. А. Психологія творчості: Навч.посібник. 2-ге вид., доп.- К.: Либідь, 2001.- 288 с.
5. Сисоєва С. О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня.- К.: Поліграф.книга, 1996.- 406 с.
6. Турсунканова Г. М. Исследование музыкального мышления и проблема творческого развития учащихся-пианистов// Актуальные проблемы музыкального образования: Тематический сборник научных трудов.- К.: Киевская государственная консерватория им.П.И.Чайковского, 1990.- С. 73-86.

УДК 378.147:7.071.2

І. О. Цюряк

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ

В статтє рассматривается подготовка студентов музыкальных специализаций на основе личностно-ориентированных технологий обучения, которые являются ведущими положениями современного образования.

Ключевые слова: *индивидуализация процесса обучения, творческое развитие личности, личностно-ориентированные технологии обучения.*

Some questions concerning music specialized students' training on the basis of personal-centered teaching techniques which are the principal propositions nowadays.

Keywords: *individualization of the process of teaching; person's creative development; personal-centered teaching techniques.*

В умовах демократичних перетворень усіх сторін суспільного життя підготовка студентів мистецьких спеціалізацій на основі особистісно орієнтованих технологій навчання стає дедалі актуальнішою. Її вирішення багато в чому залежить від активізації навчального процесу в оновленій освіті, яка є органічною частиною суспільного розвитку. Метою мистецької освіти на даний час виступає не тільки сума набутих професійних знань, умінь та навиків, а і активний запас ключових компетенцій, що забезпечують на належному рівні успішну адаптацію у професійній діяльності.

Науковці у галузі вищої музичної освіти акцентують увагу на творчому розвитку особистості в процесі формування загальної музичної культури: не лише слухати музику, але й створювати умови для музично-творчого саморозкриття природної обдарованості кожного студента, - лише в цьому випадку виховання й освіта можуть стати цілісними та гармонійними. Конкретна поява такої якості педагога виникає лише в творчій атмосфері, саме тоді, коли директивною залишиться головна мета гуманістичного напрямку педагогіки — виховання гармонійно розвиненого громадянина країни.

Вагомий внесок у розв'язання питання професійної підготовки майбутнього вчителя-музиканта зробили: О.Апраксіна, Л.Арчажнікова, А.Болгарський, С.Горбенко, Л.Коваль,